

Anna Pawlak

Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania w Warszawie

Ochrona dzieci przed cyberprzestępczością w systemie Organizacji Narodów Zjednoczonych

Protecting Children from Cybercrime
in The United Nations System

Streszczenie

W związku ze stałym postępowaniem technologicznym i coraz większymi możliwościami funkcjonowania w cyberprzestrzeni jedną z ważniejszych potrzeb współczesnego świata, jest zapewnienie cyberbezpieczeństwa użytkownikom mediów elektronicznych, a w szczególności ochrona dzieci przed cyberpatologiami. W tym zakresie niezwykle istotna jest współpraca międzynarodowa i harmonizacja przepisów dotyczących cyberprzestępczości w poszczególnych krajach.

Artykuł ten ma na celu ukazanie prawnych środków ochrony dzieci przed cyberprzestępczością na szczeblu uniwersalnym. W artykule przedstawiono także wybrane działania faktyczne Organizacji Narodów Zjednoczonych, które uzupełniają ochronę dziecka przed cyberprzestępczością w ogólnosiwiatowym systemie. W tym zakresie konieczne stało się sięgnięcie do licznych materiałów źródłowych, opublikowanych na oficjalnej stronie internetowej ONZ, tak by korzystać z aktualnych danych. Ponadto artykuł stanowi próbę odpowiedzi na pytanie odnośnie do wystarczalności i skuteczności środków prawnych podejmowanych przez ONZ.

Abstract

Due to the steady technological progress, one of the most important needs of the modern world is to provide cyber-security to users of electronic media. What is more – it is necessary to protect children from cybercrime. In this respect, international cooperation and harmonization of cybercrime regulations in particular countries are extremely important.

This article aims to show the legal measures to protect children from cybercrime at the universal level. The article also presents some of the activities of the United Nations in this regard. Furthermore, the study is an attempt to answer the question of the sufficiency and effectiveness of the UN legal measures. In addition, the study is an attempt to answer the question of sufficiency and effectiveness of the UN legal measures to protect children from cybercrime.

Słowa kluczowe: cyberprzestępczość, prawa dziecka, Organizacja Narodów Zjednoczonych

Keywords: cybercrime, children's rights, United Nations

Wstęp

Stały rozwój technologii powoduje nasilenie się istniejących oraz pojawianie nowych zagrożeń z wykorzystaniem komputerów i sieci teleinformatycznych. Katalog przestępstw, które dokonywane są za pomocą Internetu, jest bardzo szeroki i wraz z postępem technologicznym stale się poszerza. Wymienić tu można zarówno przestępstwa związane z wykradaniem danych, nielegalnym dostępem do nich, „kradzieżą” tożsamości, jak i wyłudzenie pieniędzy przez Internet, cyberterroryzm, cyberprzemoc, mnóstwo przestępstw o podłożu seksualnym (jak np. cyberpornografia, pedofilia sieciowa, cyberseks, cyberprostyucja, *child grooming*¹, seksting²) internetowy hazard, a nawet internetowa działalność sekt.

Internet stał się powszechnym źródłem czerpania informacji o świecie, a dostęp do zasobów sieci informatycznych ma coraz więcej ludzi³, w tym dzieci⁴. Możliwość pozyskiwania informacji, wymiany kontaktów z osobami z całego świata, uczenia się języków, poznawania nowych technologii – to wszystko sprawia, że rodzice bez wahania umożliwiają dzieciom dostęp do Internetu, niestety bardzo często – bez nadzoru ze strony dorosłych. Według amerykańskich badaczy brak nadzoru ze strony rodziców najczęściej wynika z założenia: „znam zagrożenia płynące z Internetu, ale mojego dziecka to nie spotka” (Rosen, Cheever, Carrier, 2008, s. 469). Ofiarami wielu z cyberprzestępstw są wrażliwe i ufne dzieci, dla których świat wirtualny coraz częściej staje się drugą rzeczywistością. Dzieci wychowywane w dobie technologii informatycznej, konsumpcjonizmu, erotyzacji codziennego życia narażone są na negatywne wzorce, które nie uczą prawidłowych relacji międzyludzkich. Wszystko to sprawia, że najmłodszy stają się bardzo „łatwymi” ofiarami wielu przestępstw z użyciem Internetu. Dlatego też bardzo ważne jest podejmowanie działań zmierzających do skutecznego zapobiegania przestępstwom popełnianym przy wykorzystaniu technologii informatycznych, a gdy do przestępstwa już doszło – ścigania i karania ich sprawców.

Cyberprzestrzeń nie zna granic terytorialnych, dlatego istotna w walce z cyberprzestępcstwami jest współpraca międzynarodowa i harmonizacja przepisów w poszczególnych krajach. Jak się szacuje, globalnie aż ok. 80% wszystkich cyberprzestępstw związanych jest z jakąś formą zorganizowanej działalności i popełnianych przez specjalnie utworzone do tego grupy cyberprzestępców. Co więcej – w krajach rozwijających się pojawiły się subkultury młodych mężczyzn zajmujące się oszustwami związanymi z komputerami. Wielu z tych mężczyzn angażowało się w cyberprzestępczość już w latach nastoletnich. Wskaźniki cyberprzestępczości są wyższe w krajach o niższym poziomie rozwoju, co wskazuje na potrzebę wzmocnienia wysiłków w zakresie zapobiegania jej właśnie w tych krajach (*Comprehensive Study on Cybercrime...*, 2013, s. 43 i n.).

W związku z eksplozją globalnej łączności w XXI w. konieczne są interkontynentalne działania prawne mające na celu walkę z cyberprzestępczością. W skali ogólnosiwiatowej możliwości takie posiada Organizacja Narodów Zjednoczonych – uniwersalna organizacja międzynarodowa, powstała 24 października 1945 r. (*History of the United Nations...*), kiedy to – w wyniku złożenia wymaganych dokumentów ratyfikacyjnych, weszła w życie Karta Narodów Zjednoczonych podpisana w San Francisco 26 czerwca 1945 r. (DzU 1947 r., nr 23, poz. 90.). Obecnie członkami ONZ są 193 państwa (*Growth in United Nations...*), co czyni z organizacji największy i jedyny podmiot międzynarodowy zrzeszający cały świat.

W artykule przyjęto szeroką definicję cyberprzestępstwa. Podczas X Kongresu ONZ w sprawie Zapobiegania Przestępczości i Traktowania Przestępców zdefiniowano cyberprzestępstwa w wąskim i szerokim sensie. Cyberprzestępstwo w wąskim sensie to „wszelkie nielegalne działanie, wykonywane w postaci operacji elektronicznych, wymierzone przeciw bezpieczeństwu systemów komputerowych lub poddawanych procesom przez te systemy danych”, podczas gdy w szerokim to „wszelkie nielegalne działanie, popełnione za pomocą lub dotyczące systemów lub sieci komputerowych, włączając w to m.in. nielegalne posiadanie i udostępnianie lub rozpowszechnianie informacji przy użyciu systemów lub sieci komputerowych” (Suchorzewska, 2010). Różne definicje cyberprzestępczości w większości zależą od celu używania tego terminu. Jednak jak wskazuje Biuro ONZ ds. Narkotyków i Przestępczości (*Comprehensive Study on*

Cybercrime..., 2013, s. 44), definiowanie cyberprzestępczości nie jest tak istotne jak określenie zakresu specjalistycznych uprawnień do prowadzenia dochodzeń i współpracy międzynarodowej, która winna koncentrować się na elektronicznych dowodach na jakąkolwiek przestępczość, a nie na sztucznie budowanych definicjach.

Regulacje prawne

Głównym aktem prawnym systemu uniwersalnego, regulującym sytuację prawną dzieci jest Konwencja o prawach dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych z 20 listopada 1989 r. (DzU z 1991 r. r 120, poz. 526. ze zm.). Jest to multilateralna umowa międzynarodowa, zawarta pod auspicjami ONZ, której stroną jest 196 państw całego świata (*Status of treaties...*). Z uwagi na fakt, iż konwencja ta uchwalona została w 1989 r., nie zawiera regulacji bezpośrednio odnoszących się do zagrożeń płynących z cyberprzestrzeni, zawiera jednak regulacje nakazujące chronić dzieci przez wszelkimi formami patologii, bez znaczenia jest zatem środek, za pomocą którego dziecko może być skrzywdzone.

W artykule 19. Konwencji nałożono na Państwa-Strony zobowiązanie do ochrony dziecka przed wszelkimi formami przemocy fizycznej bądź psychicznej, krzywdy lub zaniedbania bądź złego traktowania lub wyzysku, w tym wykorzystywania w celach seksualnych dzieci pozostających pod opieką określonych osób. Jak wskazuje ustęp 2. artykułu 19.: „Tęgodzaju środki ochronne powinny obejmować, tam gdzie jest to właściwe, skuteczne przedsięwzięcia w celu stworzenia programów socjalnych dla realizacji pomocy dziecku oraz osobom sprawującym opiekę nad dzieckiem, jak również innych form działań prewencyjnych dla ustalania, informowania, wszczynania i prowadzenia śledztwa, postępowania, notowania wymienionych wyżej przypadków niewłaściwego traktowania dzieci oraz tam, gdzie jest to właściwe – ingerencję sądu”. To zatem od działalności państw zależeć będzie w dużej mierze bezpieczeństwo, w tym cyberbezpieczeństwo dzieci. Jednym z ważniejszych działań, podejmowanych przez kraje – strony Konwencji winno być edukowanie nieletnich na temat potencjalnych zagrożeń. Odpowiednie sformułowane kampanie

informacyjne, ale także szeroka pomoc dziecku, które stało się ofiarą cyberprzestępczości, to główne środki ochronne, które powinno być zapewnione przez dane państwo.

Jedną z podstawowych form krzywdzenia dzieci jest przemoc seksualna, oznaczająca wykorzystywanie dziecka dla uzyskania przyjemności seksualnej przez osoby dorosłe⁵. Ochronę dzieci przed wyzyskiem seksualnym reguluje art. 34. Konwencji o prawach dziecka, który stanowi, iż: „Państwa-Strony zobowiązują się do ochrony dzieci przed wszelkimi formami wyzysku seksualnego i nadużyć seksualnych. Dla osiągnięcia tych celów Państwa-Strony podejmą w szczególności wszelkie właściwe kroki o zasięgu krajowym, dwustronnym oraz wielostronnym dla przeciwdziałania:

- a. nakłanianiu lub zmuszaniu dziecka do jakichkolwiek nielegalnych działań seksualnych;
- b. wykorzystywaniu dzieci do prostytucji lub innych nielegalnych praktyk seksualnych;
- c. wykorzystywaniu dzieci w pornograficznych przedstawieniach i materiałach”.

Przepisem subsydiarnym wobec wymienionych wyżej postanowień jest art. 36. Konwencji o prawach dziecka, w którym nakazuje się państwu bronienie dziecka przed wszelkimi innymi formami wyzysku, w jakimkolwiek aspekcie naruszającymi dobro dziecka. Jak wskazuje się w doktrynie (Kociucki, 1999, s. 377) – art. 36. ma umożliwić uzupełnienie ewentualnych luk w regulacjach Konwencji, wynikających z nieprzewidzianych wcześniej zagrożeń dobra dziecka w skutek m.in. rozwoju techniki. Dzięki takiemu elastycznemu sformułowaniu Konwencja nakazuje chronić dzieci również przed wszelkimi cyberprzestępstwami. Głównym wyznacznikiem ochrony będzie zagrożenie „dobru dziecka”, bez względu na użyte w tym celu środki. Dzięki tej klauzuli generalnej Konwencja otwiera się na pozanormatywne systemy. Najczęściej bowiem przyjmuje się, iż „dobro dziecka to zespół wartości duchowych i materialnych, które mają wpływ na prawidłowy rozwój fizyczny i psychiczny dziecka” (S. L. Stadniczenko, 2015, s. 95).

Do kwestii cyberprzemocy można odnieść także inne regulacje Konwencji o prawach dziecka. Art. 8 Konwencji odnosi się do konieczności podjęcia działań przez Państwa-Strony, mających na celu poszanowanie

prawa dziecka do zachowania jego tożsamości, w tym obywatelstwa, nazwiska, stosunków rodzinnych. W przypadku gdy dziecko zostało bezprawnie pozbawione części lub wszystkich elementów swojej tożsamości, Państwa-Strony są obowiązane do pomocy i ochrony dziecka w celu jak najszybszego przywrócenia jego tożsamości. Regulacja art. 8. swoim zakresem obejmuje ochronę dziecka przed takimi czynami jak zniesławianie, znieważanie, czy naruszenie wizerunku dziecka w cyberprzestrzeni. Ponadto do kwestii włamań na profile dziecka czy też jego konta zastosowanie może znaleźć art. 16. Konwencji, którego treść wskazuje, iż „żadne dziecko nie będzie podlegało arbitralnej lub bezprawnej ingerencji w sferę jego życia prywatnego, rodzinnego lub domowego czy w korespondencję ani bezprawnym zamachom na jego honor i reputację”. Dziecko ma prawo do ochrony prawnej przeciwko tego rodzaju naruszeniom.

Dużym wyzwaniem dla poszczególnych państw jest walka z przestępstwami na tle seksualnym, których ofiarami są dzieci. Rozwinięciem art. 34. Konwencji o prawach dziecka, stanowiącego ogólną zasadę ochrony dziecka przed nadużyciami seksualnymi, jest Protokół fakultatywny do Konwencji o prawach dziecka w sprawie handlu dziećmi, dziecięcej prostytucji i dziecięcej pornografii przyjęty w Nowym Jorku 25 maja 2000 r. (DzU z 2007 r., nr 76, poz. 494). Akt ten został do tej pory (stan na 29 czerwca 2017 r.) podpisany i przyjęty przez 173 państwa świata (*Status of Treaties...*). Protokół fakultatywny stanowił odpowiedź ONZ na wnioski „Międzynarodowej konferencji w sprawie zwalczania dziecięcej pornografii w Internecie”, która odbyła się we Wiedniu w 1999 r. i podczas której m.in. wezwano do bliższej współpracy między rządami a przemysłem internetowym.

Ważnym krokiem w walce z dziecięcą prostytucją i pornografią było zdefiniowanie tych procedurów. W art. 2. wskazano, iż dziecięca prostytucja to wykorzystywanie dzieci do czynności seksualnych za wynagrodzeniem lub jakąkolwiek rekompensatą w dowolnej, innej formie; natomiast dziecięca pornografia obejmuje jakiegokolwiek pokazywanie, za pomocą dowolnych środków (a więc także przy wykorzystywaniu mediów elektronicznych) dziecka uczestniczącego w rzeczywistych lub symulowanych czynnościach seksualnych lub też jakiegokolwiek pokazywanie organów płciowych w celach przede wszystkim seksualnych. Państwa – Strony Protokołu fakultatywnego z 2000 r. zostały zobowiązane do penalizacji dziecięcej prostytucji oraz

pornografii, w tym do objęcia karalnością oferowania, uzyskiwania, nabywania czy dostarczania dziecka do celów prostytucji oraz produkcji, dystrybucji, rozpowszechniania, importu, eksportu, oferowania, handlu lub posiadania dziecięcej pornografii. Przy czym penalizacja tych czynów ma być zapewniona bez względu na to, czy przestępstwo zostało popełnione w kraju, czy za granicą, przez jednostkę, czy też przez zorganizowaną grupę, i ma obejmować zarówno próby popełnienia przestępstwa, jak i w nim współudział (art. 3. Protokołu). Ponadto państwa-strony Protokołu zostały zobowiązane do uregulowania zagadnień jurysdykcji oraz możliwości ekstradycji sprawców tych przestępstw (art. 4. i 5.).

Ochrona dzieci przed nadużyciami seksualnymi przez Internet wymaga ścisłej współpracy międzynarodowej. Stąd też Protokół fakultatywny obliguje do jej wzmocnienia (w art. 6. oraz 10.). Państwa – strony mają bowiem podejmować wszelkie niezbędne kroki polegające na zawieraniu umów międzynarodowych (wielostronnych, regionalnych, ale także dwustronnych), mające na celu zapobieganie tego rodzaju przestępstwom, wykrywanie, dochodzenie, ściganie i karanie przestępców seksualnych na dzieciach; mają także promować i koordynować współpracę międzynarodową, w tym mającą na celu pomoc dzieciom w fizycznej i psychicznej rekonwalescencji oraz reintegracji społecznej. Współpraca ta ma polegać także na walce z podstawowymi przyczynami dziecięcej prostytucji, pornografii i handlu dziećmi, takimi jak: ubóstwo i niedorozwój. Ponadto, państwa mające taką możliwość winny udzielać sobie pomocy zarówno finansowej, jak i technicznej w ramach różnych programów wielo- i dwustronnych.

Protokół fakultatywny podkreśla konieczność zapobiegania przestępstwom i ścigania ich sprawców, ale także kładzie silny nacisk na osobę skrzywdzonego dziecka. W art. 8. zobowiązuje państwa – strony do podjęcia odpowiednich kroków w celu ochrony ofiar (głównie do dostosowania procedur do szczególnej wrażliwości małoletnich ofiar, dodatkowej ich ochrony). Ponadto Protokół obliguje do podjęcia odpowiednich środków zapobiegawczych poprzez uświadamianie społeczeństwa oraz samych dzieci, programy edukacyjno-szkoleniowe i działania informacyjne (art. 9. ust. 1. i 2.).

Skutki uchwalenia Protokołu fakultatywnego w sprawie handlu dziećmi, dziecięcej prostytucji i dziecięcej pornografii należy ocenić bardzo pozytywnie. W wielu krajach (w tym w Polsce) przyczynił się on do

wyodrębnienia struktur policyjnych wyspecjalizowanych w zwalczaniu zjawiska handlu ludźmi i dziecięcej pornografii, wprowadzenia wielu zmian legislacyjnych wzmacniających ochronę ofiar (w Polsce np. powstała Sieć Pomocy Ofiarom Przystępstw), uruchomieniu wielu programów i strategii rządowych aktywizujących różne służby państwowe, wzmocnienia współpracy z organizacjami pozarządowymi, a także zacieśniania współpracy międzynarodowej mającej na celu walkę ze zjawiskiem np. w ramach Państw Morza Bałtyckiego (*Sprawozdanie z realizacji Protokołu fakultatywnego*, 2007, s. 11 i n.).

W systemie ONZ niewiele jest wiążących regulacji dotyczących ochrony dziecka przed cyberprzestępczością. System ten uzupełniają umowy międzynarodowe o charakterze regionalnym. Podkreślenia wymaga rola Rady Europy w tym zakresie. Wśród regulacji Rady Europy odnoszących się do problematyki cyberprzestępczości wobec dzieci wyróżnić należy dwa akty: Konwencję Rady Europy o cyberprzestępczości sporządzoną w Budapeszcie 23 listopada 2001 r. (DzU z 2015 r., poz. 728.), a także Konwencję Rady Europy z 25 października 2007 r. o ochronie dzieci przed seksualnym wykorzystywaniem i niegodziwym traktowaniem w celach seksualnych (DzU z 2015 r., poz. 608.), zwaną również Konwencją z Lanzarote – od miejsca jej podpisania.

Konwencja z Lanzarote bardziej szczegółowo niż omówiony Protokół fakultatywny ONZ reguluje kwestie ochrony przed cyberprzestępczością. Już w samej preambule państwa-akcjonariusze Konwencji zauważają, że seksualne wykorzystywanie dzieci i niegodziwe ich traktowanie w celach seksualnych przybrało niepokojące rozmiary, w szczególności jeśli chodzi o wzrost korzystania z technologii informacyjnych i telekomunikacyjnych zarówno przez dzieci, jak i sprawców przestępstw. W związku z tym należy podjąć odpowiednie działania, z uwzględnieniem specyfiki cyberprzestrzeni. Konwencja Rada Europy z 2007 r. skupia się na kilku aspektach – nakazuje stopniową zmianę prawa wewnętrznego do osiągnięcia określonych standardów ochrony dziecka, ściśłą współpracę międzynarodową, przy jednoczesnej intensywnej edukacji oraz podnoszeniu powszechnej świadomości na temat seksualnego wykorzystywania dzieci. Konwencja z Lanzarote została ratyfikowana przez 42 państwa, będące członkami Rady Europy. Pozostałe pięć państw Rady Europy (Armenia, Azerbejdżan, Irlandia,

Norwegia i Wielka Brytania) podpisały Konwencję, lecz jeszcze jej nie ratyfikowały (*Chart of signature and ratifications of Treaty 201...*).

Szczególną uwagę należy poświęcić jednak Konwencji o cyberprzestępczości Rady Europy, gdyż akt ten zyskał uznanie nie tylko wśród krajów członkowskich organizacji, lecz został także ratyfikowany przez kraje z odległych zakątków świata. Konwencja o cyberprzestępczości została otwarta do podpisu zarówno dla państw członkowskich Rady Europy, jak i państw z poza organizacji. Aktualnie ratyfikowało ją 55 państw świata. Wśród krajów nieczłonkowskich Rady Europy Konwencja obowiązuje w 12 krajach: Australii, Kanadzie, Chile, na Dominikanie, Mauritiusie, w Izraelu, Japonii, Panamie, na Sri Lance, w Senegalu, Tonga oraz w Stanach Zjednoczonych (*Chart of signature and ratifications of Treaty 185...*). Fakt, iż również kraje spoza Rady Europy chętnie przystępują do Konwencji o cyberprzestępczości, świadczy o szczególnym uznaniu dla tego aktu na arenie międzynarodowej. Pomimo regionalnego charakteru organizacji, jaką jest Rada Europy, Konwencja zyskała charakter ogólnosiwiatowy, jest ona bowiem jedynym aktem międzynarodowego prawa karnego ery społeczeństwa informacyjnego, który wywiera istotny wpływ na ustawodawstwa karne państw-stron Konwencji.

Działania faktyczne

W systemie ONZ niewiele jest wiążących regulacji dotyczących ochrony dziecka przed cyberprzestępczością, wyróżnić za to można szereg działań faktycznych, które przyczyniają się do poprawy sytuacji. W ramach organizacji szeroko dyskutuje się na temat cyberbezpieczeństwa i zwraca uwagę świata na różnorodność zagrożeń i konieczność międzynarodowej współpracy. Przykładowo: zagadnienie ochrony dzieci w Internecie podejmowane jest systematycznie przez Radę Praw Człowieka, która jest głównym organem systemu politycznego ONZ. Rada odbywa coroczne, całodzienne spotkania dotyczące różnych aspektów praw dziecka. Na przedostatnim z tych spotkań, które miało miejsce 7 marca 2016 r., podczas 31 sesji Rady Praw Człowieka, dyskutowano na temat „Technologie informatyczne a wykorzystywanie seksualne dzieci”. Celami spotkania

były m.in. pogłębienie wiedzy na temat relacji między nowoczesną technologią a prawami człowieka, wymiana dobrych praktyk i doświadczeń w tej sprawie, opracowanie odpowiednich strategii mających na celu ochronę dzieci online, wypracowanie zaleceń, by zapewnić bezpieczny i równy dostęp dzieci do nowych technologii oraz kryminalizację wykorzystywania dzieci w Internecie (*Information and Communications Technology...*). Sesje Rady Praw Człowieka stanowią doskonałą okazję do przeglądu sytuacji w zakresie realizacji poszczególnych praw człowieka na świecie.

Ponadto przy Radzie Praw Człowieka od 1990 r. funkcjonuje urząd Specjalnego Sprawozdawcy ds. Sprzedaży Dzieci, Dziecięcej Prostytycji i Pornografii, powołany Rezolucją Komisji Praw Człowieka z 7 marca 1990 r. (E/CN.4/RES/1990/68). Sprawozdawcy powoływani są w ramach tzw. procedur specjalnych, a ich głównymi zadaniami są podejmowanie wizyt w państwach ONZ, rozpatrywanie skarg indywidualnych, wysyłanie pilnych apeli oraz zarzutów do państw z prośbami o wyjaśnienie danej sytuacji, współpraca z przedstawicielami poszczególnych państw na rzecz poprawy sytuacji, a także sporządzanie raportów i wytycznych dotyczących zagadnień związanych z ochroną praw człowieka. Specjalny Sprawozdawca ds. Sprzedaży Dzieci, Dziecięcej Prostytycji i Pornografii składa Radzie Praw Człowieka oraz Zgromadzeniu Ogólnemu ONZ roczne sprawozdania z podjętych działań. Sprawozdania te w wielu miejscach podnoszą kwestie bezpieczeństwa dzieci, w tym ich ochrony w Internecie. Jednym z pierwszych sprawozdań odnoszących się do problematyki wykorzystywania dzieci przez Internet był raport „Rola mediów i edukacji w zapobieganiu komercyjnemu wykorzystywaniu seksualnemu dzieci” z 16 października 1997 r., który powstał m.in. po pobycie Sprawozdawcy w Stanach Zjednoczonych, gdzie badano problem komercyjnego wykorzystywania seksualnego dzieci przez Internet. W sprawozdaniu tym podkreślano konieczność aktywnej i skutecznej współpracy między rządami a organizacjami pozarządowymi, otwartości wymiany informacji między tymi podmiotami, a także efektywnego systemu wsparcia finansowego działań mających na celu bezpieczeństwo dziecka (*The role of the media...*).

Kolejnymi raportami Specjalnych Sprawozdawców ds. Sprzedaży Dzieci, Dziecięcej Prostytycji i Pornografii, odnoszącymi się m.in. do cyberprzestępczości były: Sprawozdanie z 13 stycznia 1998 r. „Media a edukacja”

(*The media and education...*), Sprawozdanie z 23 grudnia 2004 r. „Porno-
grafia dziecięca w Internecie” (*Child pornography on the Internet*, 2005...),
a także z 13 lipca 2009 o tym samym tytule (*Child pornography on the In-
ternet*, 2012...), czy Sprawozdanie z 26 grudnia 2014 r. „Technologie in-
formatyczne a seksualne wykorzystywanie dzieci” (*Information and Com-
munication Technologies and the sale and sexual exploitation of children...*).
Najnowsze ze sprawozdań – z 30 grudnia 2015 r. dotyczyło „Reakcji na
popyt na seksualne wykorzystywanie dzieci”. Ujęto w nim inny aspekt
seksualnego wykorzystywania dzieci – a mianowicie przypomniano pań-
stwom członkowskim o obowiązku eliminowania potencjalnych zagrożeń
oraz zapobiegania przestępstwom na tle seksualnym wobec dzieci (*Tackling
the demand...*). Działania sprawozdawcze, informacyjne, uświadamiają-
ce wagę problemu cyberprzestępczości, której ofiarami są dzieci, to ważna
część starań ONZ o poprawę sytuacji na świecie.

Działania na rzecz cyberbezpieczeństwa podejmuje także Biuro Na-
rodów Zjednoczonych ds. Narkotyków i Przestępczości. Biuro, powstałe
w 1997 r. ma na celu m.in. promowanie długoterminowej i trwałej zdolności
do budowania potencjału w walce z cyberprzestępczością poprzez wspieranie
krajowych struktur i działań. W szczególności biuro wykorzystuje specja-
listyczną wiedzę na temat systemów wymiaru sprawiedliwości w sprawach
karnych, udzielając pomocy technicznej w budowaniu potencjału, zapobie-
ganiu i zwiększaniu świadomości, współpracy międzynarodowej oraz groma-
dzeniu, badaniu i analizie cyberprzestępczości (*About UNODC...*).

Biuro Narodów Zjednoczonych ds. Narkotyków i Przestępczości
obecnie realizuje Globalny program o cyberprzestępczości, w ramach
którego podejmowane są konkretne działania w terenie, mające na celu
zwiększenie bezpieczeństwa w sieci. W szczególności wiele działań kie-
rowanych jest do państw walczących z ubóstwem, w których cyberprze-
stępstwo jest wysoka, a jej wykrywalność niska. Przykładowo, w 2016 r.
w ramach programu przeprowadzono szereg szkoleń kierowanych do
sędziów oraz prokuratorów z terenu Tanzanii oraz Etiopii. Poprzez Glo-
balny program Biuro ds. Narkotyków i Przestępczości angażuje się w do-
skonalenie wiedzy fachowej oraz w poprawę krajowej i regionalnej współ-
pracy w kwestiach związanych z cyberprzestępczością. Szkolenia są jednym
z ważniejszych elementów programu. Ponadto istotnym działaniem jest

zapewnienie edukacji w szkołach, a także informowanie o potencjalnych zagrożeniach rodziców, nauczycieli i opiekunów dzieci (*Global Programme on Cybercrime...*).

W ramach biura funkcjonuje Komisja ds. zapobiegania przestępczości i sprawiedliwości w sprawach karnych, która także podejmuje działania związane z cyberbezpieczeństwem. Zgromadzenie Ogólne ONZ Rezolucją nr 65/230 zwróciło się do Komisji o utworzenie otwartej międzyrządowej grupy ekspertów, w celu przeprowadzenia wszechstronnego badania problemu cyberprzestępczości i reagowania na niego przez państwa członkowskie, społeczność międzynarodową i sektor prywatny, w tym wymianę informacji dotyczących ustawodawstwa krajowego. Utworzona grupa odbyła do tej pory trzy sesje (w styczniu 2011, lutym 2013 oraz kwietniu 2017 r.), a najważniejszym efektem jej działań jest opublikowanie porównawczego opracowania na temat cyberprzestępczości (*Comprehensive Study on Cybercrime*, 2013). Przeprowadzono w nim m.in. szczegółową analizę stanu regulacji prawnych dotyczących cyberprzestępczości na świecie. Opracowanie to jest dostępne w sześciu językach (arabski, chiński, angielski, francuski, rosyjski i włoski).

Biuro Narodów Zjednoczonych ds. Narkotyków i Przestępczości opublikowało także szerokie opracowanie dotyczące wpływu nowych technologii informatycznych na nadużycia wobec najmłodszych i wykorzystywanie dzieci (*Study on the Effects of New Information Technologies on the Abuse and Exploitation of Children...*). Ciekawym środkiem mierzącym do harmonizacji przepisów krajowych jest prowadzona przez biuro strona internetowa, zwana Repozytorium cyberprzestępczości. Jest to centralny zbiór danych dotyczących przepisów wewnętrznych o cyberprzestępczości, ale także orzeczeń sądów krajowych. Ponadto zawiera zbiór dobrych praktyk i strategii zapobiegania cyberprzestępczości w poszczególnych krajach. Repozytorium ułatwia wymianę informacji między państwami, pozwala ocenić zdolności wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych, a także dostarcza informacji odnośnie do stanu legislacji w poszczególnych krajach. Niestety nie zawiera ono zbyt wielu orzeczeń sądowych oraz przykładów dobrych praktyk.

Na uwagę zasługuje także utworzone w ramach ONZ Forum Zarządzania Internetem (*Internet Governance Forum*), złożone z grupy ekspertów z całego świata, reprezentujących różne grupy i sektory, którzy

na dorocznych spotkaniach dyskutują, wymieniają się informacjami i dzielą dobrymi praktykami związanymi z maksymalizowaniem możliwości Internetu i stawianiem czoła zagrożeniom i wyzwaniom. W ramach forum utworzono Dynamiczną Koalicję na rzecz Bezpieczeństwa Dzieci w Internecie, która skupia głównie przedstawicieli organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną praw dzieci. W ramach koalicji prowadzona jest międzysektorowa dyskusja, a także wymiana doświadczeń i dobrych praktyk w zakresie bezpiecznego użytkowania Internetu przez dzieci (*Dynamic Coalition on Child Online Safety...*).

Nie sposób wymienić wszystkich działań szerokich struktur Organizacji Narodów Zjednoczonych, promujących cyberbezpieczeństwo wśród dzieci. Większość z nich ma charakter informacyjny i ma na celu zwrócenie uwagi świata na problem cyberprzestępczości.

Wnioski

Organizacja Narodów Zjednoczonych, jako organizacja uniwersalna o globalnym zasięgu działania, posiada znakomity potencjał koordynacji ogólnościatowej współpracy w walce z cyberprzestępczością, a także wyznaczania standardów, do których dążyć winny państwa członkowskie. W rzeczywistości ONZ podejmuje liczne działania promujące bezpieczeństwo w sieci, bez konkretnych regulacji prawnych w tym zakresie. Widoczną luką jest brak ogólnościatowej regulacji dotyczącej standardów ochrony przed cyberprzestępczością. Uwidacznia to fakt, iż niektóre kraje świata, nie należące w regionie europejskim, poszukując pewnych standardów ochrony, przystąpiły do Konwencji o cyberprzestępczości uchwalonej w ramach struktur Rady Europy. Konwencja ta zyskuje charakter ogólnościatowy, jako jedyny akt międzynarodowego prawa karnego, który ujmuje problemy cyberprzestępczości. Wydaje się, iż uchwalenie podobnej regulacji w ramach systemu uniwersalnego przyspieszyłoby harmonizację prawa wewnętrznego w różnych zakątkach świata. Skoro bowiem konwencja uchwalona przez regionalną organizację zyskuje coraz szerszy – globalny zasięg, to znak, iż świat (a przynajmniej pewna jego część) jest gotowy na uniwersalne standardy ochrony.

Główne działania ONZ w zakresie ochrony dzieci przed cyberprzestępczością polegają aktualnie na informowaniu świata o zagrożeniach, wymianie dobrych praktyk i informacji. Działania te są niezwykle istotne, niemniej jednak promowanie cyberbezpieczeństwa winno odbywać się częściej wśród różnych społeczności lokalnych (jak ma to miejsce w ramach Globalnego programu o cyberprzestępczości) niż w ramach grup eksperckich struktur ONZ. Z jednej strony – ważne jest bowiem budowanie standardów poprzez odpowiednie regulacje prawne; z drugiej natomiast strony dla dziecka skrzywdzonego lub dla potencjalnej nieletniej cyberofiary istotny jest sposób realizacji wytyczonych standardów przez odpowiednie służby. Docenić należałoby więc pracę „u podstaw” i edukację poszczególnych grup społecznych – zarówno dzieci, ich rodziców, jak i sędziów orzekających w sprawach cyberprzestępstw, funkcjonariuszy policji, nauczycieli itd. Oprócz wszelkich działań penalizujących, ścigających i sankcjonujących konieczne są intensywne kampanie edukacyjne. Odpowiednia kampania może przyczynić się do większego bezpieczeństwa naszych dzieci. Tylko dziecko, które jest świadome zagrożenia, będzie w stanie się przed nim obronić, a odpowiedzialny rodzic wesprze swoje dziecko i uda się do odpowiednich służb, które będą reagować szybko i skutecznie na zaistniałe zagrożenie.

Podsumowując – choć ONZ podejmuje działania informacyjne i promujące cyberbezpieczeństwo oraz dokonuje analiz eksperckich w tym zakresie, to daje się zauważyć brak konkretnych regulacji prawnych o zasięgu międzynarodowym, które winny przybliżyć do siebie prawodawstwo poszczególnych państw oraz skłaniać je do współpracy. Przy nieograniczonych możliwościach komunikowania się przez Internet jedynie ścisła współpraca międzynarodowa może bowiem przynieść oczekiwane efekty walki z cyberpatologiami.

Literatura:

- American Academy of Pediatrics, *Media and Young Minds. Council on Communications and Media*, [w:] „Pediatrics” 2016, vol. 138, no 5.
- Andrzejewska A., *Dzieci i młodzież w sieci zagrożenia realnych i wirtualnych. Aspekty teoretyczne i empiryczne*, Difin, Warszawa 2014.
- Comprehensive Study on Cybercrime. Draft – February 2013*, United Nations Office on Drugs and Crime, New York 2013.
- Kluczyńska S., *Przemoc seksualna wobec dzieci*, „Niebieska Linia” 2002, nr 3.
- Kociucki L., *Ochrona dziecka przed złym traktowaniem*, [w:] *Konwencja o prawach dziecka. Analiza i wykładnia*, red. T. Smyczyński, Ars boni et aequi, Poznań 1999.
- Kudlak G., *Sexting – od zabawy do przestępstwa*, [w:] *Oblicza patologii społecznych*, red. S. Bębas, WSH – Radom 2011.
- Lew-Starowicz Z., *Przemoc seksualna*, Jacek Santorski & CO, Warszawa 1992.
- Quayle E., Vaughan M., Taylor M., *Sex offenders, Internet child abuse images and emotional avoidance: The importance of values*, „Aggression and Violent Behavior” 2006, Volume 11, Issue 1, s. 1–11.
- Rosen L. D., Cheever N. A., Carrier L. M., *The association of parenting style and child age with parental limit setting and adolescent My Space behavior*, „Journal of Applied Developmental Psychology” 2008, Volume 29, Issue 6.
- Suchorzewska A., *Ochrona prawna systemów informatycznych wobec zagrożeń cyberterroryzmem*, Warszawa 2010.
- Stadniczeńko S. L., *Urzeczywistnianie dobra dziecka*, [w:] *Rzecznictwo praw dziecka w Polsce*, red. S. L. Stadniczeńko, Wydaw. PWSZ, Konin – Opole 2002.
- Stadniczeńko S. L., *Prawo dziecka do wychowania w rodzinie*, [w:] *Konwencja o prawach dziecka. Wybór zagadnień (artykuły i komentarze)*, red. S. L. Stadniczeńko, Wyd. RPDz., Warszawa 2015.
- Study on the Effects of New Information Technologies on the Abuse and Exploitation of Children*, United Nations Office on Drugs and Crime, New York 2015.

Źródła internetowe:

- About UNODC*, tekst dostępny pod adresem: <http://www.unodc.org/unodc/en/about-unodc/index.html?ref=menutop>, [dostęp: 30.06.2017 r.].
- Chart of signatures and ratifications of Treaty 185. Convention on Cybercrime. Status as of 30/06/2017*, dostępny na stronie: https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/185/signatures?p_auth=2bTssvsW, [dostęp: 30.06.2016].
- Chart of signatures and ratifications of Treaty 201. Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse. Status as of 30/06/2017*, dostępny pod adresem: https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/201/signatures?p_auth=fWJndK2L, [dostęp: 30.06.2017 r.].
- Child pornography on the Internet*, E/CN.4/2005/78, tekst dostępny pod adresem: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G05/100/19/PDF/G0510019.pdf?OpenElement>, [dostęp: 25.06.2017 r.].
- Child pornography on the Internet*, A/HRC/12/23, tekst dostępny pod adresem: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G09/146/27/PDF/G0914627.pdf?OpenElement>, [dostęp: 25.06.2017 r.].
- Dane statystyczne dotyczące społeczeństwa informacyjnego. – gospodarstwa domowe i osoby indywidualne*, tekst dostępny pod adresem: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Information_society_statistics_-_households_and_individuals/pl#Dost.C4.99p_do_internetu [dostęp: 27.01.2017 r.].
- Dynamic Coalition on Child Online Safety*, strona dostępna pod adresem: <http://www.intgovforum.org/cms/dynamiccoalitions/79-child-online-safety#introduction>, [dostęp: 30.06.2017 r.].
- Global Programme on Cybercrime Kicks-Off Training for Tanzanian and Ethiopian Officials*, artykuł dostępny pod adresem: <http://www.unodc.org/easternafrika/en/Stories/cybercrime.html>, [dostęp: 30.06.2017 r.].
- Growth in United Nations membership, 1945-present*, dostępny pod adresem: <http://www.un.org/en/sections/member-states/growth-united-nations-membership-1945-present/index.html#2000-Present>, [dostęp: 28 czerwca 2017 r.].
- History of the United Nations*, dostępny pod adresem: <http://www.un.org/en/sections/history/history-united-nations/index.html>, [dostęp: 20.05.2017].
- Information and communications technology and child sexual exploitation*, sprawozdanie dostępne pod adresem: <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/RegularSessions/Session31/Pages/31RegularSession.aspx>, [dostęp: 30.06.2017].

- Information and Communication Technologies and the sale and sexual exploitation of children*, A/HRC/28/56, tekst dostępny pod adresem: http://ap.ohchr.org/documents/dpage_e.aspx?si=A/HRC/28/56, [dostęp: 25.06.2017 r.].
- Repository Cybercrime*, dostępne pod adresem: <https://www.unodc.org/cld/v3/cybrepol/>, [dostęp: 30.06.2017 r.].
- Sprawozdanie z realizacji Protokołu Fakultatywnego do Konwencji o Prawach Dziecka w sprawie handlu dziećmi, dziecięcej prostytucji i dziecięcej pornografii. Zgodnie z art. 12(1) Protokołu*, dostępne pod adresem: https://www.mpips.gov.pl/gfx/mpips/userfiles_public/1_NOWA%20STRONA/Spoleczne%20prawa%20czlowieka/spoleczne%20prawa%20czlowieka%20-%20nowa/Sprawozdanie%20prot%20HD%201%202007.pdf, [dostęp: 30.06.2017 r.].
- Status of treaties*, dostępny pod adresem: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-11&chapter=4&clang=_en, [dostęp 25.10.2016].
- Tackling the demand for the sexual exploitation of children*, A/HRC/31/58, tekst dostępny pod adresem: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G15/294/64/PDF/G1529464.pdf?OpenElement>, [dostęp: 27.12.2016 r.].
- The media and education*, E/CN.4/1998/101, tekst dostępny pod adresem: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G98/101/06/PDF/G9810106.pdf?OpenElement>, [dostęp: 25.06.2017 r.].
- The role of the media and education in preventing and contributing to the commercial sexual exploitation of children*, A/52/482, tekst dostępny pod adresem: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N97/277/36/PDF/N9727736.pdf?OpenElement>, [dostęp: 25.10.2016 r.].
- United Nation Office on Drugs and Crime, *Comprehensive Study on Cybercrime. Draft – February 2013*, New York 2013, opracowanie dostępne pod adresem: https://www.unodc.org/documents/organized-crime/UNODC_CCPCJ_EG.4_2013/CYBERCRIME_STUDY_210213.pdf, [dostęp: 28.06.2017 r.].

Akty prawne:

- Karta Narodów Zjednoczonych podpisana w San Francisco 26 czerwca 1945 r. (DzU 1947 r., nr 23, poz. 90.).
- Konwencja o prawach dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych z 20 listopada 1989 r. (DzU z 1991 r. nr 120, poz. 526. ze zm.).
- Protokół fakultatywny do Konwencji o prawach dziecka w sprawie handlu dziećmi, dziecięcej prostytucji i dziecięcej pornografii przyjęty w Nowym Jorku 25 maja 2000 r. (DzU z 2007 r., nr 76, poz. 494.).
- Rezolucja Komisji Praw Człowieka z 7 marca 1990 r., E/CN.4/RES/1990/68.
- Konwencja Rady Europy o cyberprzestępczości sporządzona w Budapeszcie 23 listopada 2001 r. (DzU z 2015 r., poz. 728.).
- Konwencja Rady Europy z 25 października 2007 r. o ochronie dzieci przed seksualnym wykorzystaniem i niegodziwym traktowaniem w celach seksualnych (DzU z 2015 r., poz. 608.).

(Endnotes)

- 1 Z.j. ang. „uwodzenie dziecka”, polegające na stopniowym nawiązywaniu więzi emocjonalnej z dzieckiem, zaprzyjaźnianiu się z nim, w celu późniejszego wykorzystania seksualnego (Andrzejewska, 2014, s. 149 i n.).
- 2 Rozumiany jako wysyłanie, szczególnie przez młodzież, wiadomości multimedialnych o zabarwieniu erotycznym, np. nagich zdjęć (Kudlak, 2011, s. 425 i n.).
- 3 Według danych Eurostatu na początku 2014 r. nieco ponad trzy czwarte (78 %) wszystkich mieszkańców Unii Europejskiej w wieku od 16 do 74 lat korzystało z Internetu, a 81 % gospodarstw domowych deklarowała, że ma dostęp do Internetu (*Dane statystyczne...*).
- 4 To, jak zmienia się postrzeganie konsekwencji korzystania przez dzieci z mediów elektronicznych, pokazuje liberalizacja zaleceń co do wieku, w którym dzieci mogą być poddawane ekspozycji na media cyfrowe i nowoczesne technologie. W najnowszych zaleceniach Amerykańskiej Akademii Pediatrycznej wprowadzanie mediów może rozpocząć się już między 18. a 24. miesiącem życia dziecka, z tym że do 5. roku życia dziecko nie powinno korzystać z nich dłużej niż godzinę dziennie (*Media and Young Minds...*, s. 1–2).
- 5 Więcej na temat przemocy seksualnej wobec dzieci w jej aspektach psychologicznych, jak i prawnych zob.: Lew-Starowicz, 1992; Kluczyńska, 2002; Quayle, Vaughan, Taylor, 2006.